

Kymmenen kysymystä lääkekannabiksesta

Lääkekannabiksen käytöstä eri sairauksien hoidossa käydään ajoittain vilkasta keskustelua etenkin sosiaalisessa mediassa. Mitä lääkekannabis on ja millaisissa tapauksissa sitä voidaan käyttää esimerkiksi epilepsiaa sairastavan henkilön hoidossa? Oheen on listattu kymmenen yleisintä kysymystä aiheeseen liittyen. Dosentti, lastenneurologian erikoislääkäri Liisa Metsähonkala on koonnut vastauksiin lääketieteen nykikärsityksiä lääkekannabiksen käytöstä.

1. Mitä lääkekannabis on?

Kannabiksella tarkoitetaan yleisesti hamppukasvista (*Cannabis sativa*) saatavia tuotteita. Näitä ovat mm. marihuana, jota käytetään huumausaineena ja ns. lääkekannabis, jota käytetään lääkinnällisissä tarkoituksissa. Lääkekannabis on tuotettu hamppukasvista valvotuissa olosuhteissa laillistetun valmistajan toimesta ja sen sisältö tunnetaan tarkasti. Lääkekannabiksella on hoidettu mm. syöpäkipuja, pahoinvointia ja esimerkiksi MS-tautiin liittyviä kivuliaita lihasjäykkyyksiä. Hamppukasvi sisältää sekoituksen erilaisia kannabinoidiyhdisteitä, joiden määrät voivat olla eri kannabistuotteissa erittäin vaihtelevia ja näin ollen niiden vaikutukset myös erilaisia. Osalla kannabinoidiyhdisteistä on huumaava ja päihdyttävä eli psykotrooppinen vaikutus. Kannabidioli on yksi yleisimmistä hamppukasvin sisältämistä kannabinoidiyhdisteistä, jolla ei ole huumaavaa vaikutusta eikä sille kehity riippuvuutta. Puhtaan kannabidiolin on osoitettu kokeellisissa tutkimuksissa myös estävän epileptisiä kohtauksia eli omaavan antiepileptistä vaikutusta, mikä puoltaisi sen käyttömahdollisuuksia epilepsian hoidossa. Laajempi tieto hoidollisista vaikutuksista ihmisillä epilepsiassa vielä kuitenkin puuttuu. Puhdasta kannabidiolia tuotetaan teollisesti, mutta kaikki tämä teollisesti tuotettu lääkevalmiste käytetään tällä hetkellä potilastutkimuksiin Euroopassa ja USA:ssa, eikä sitä ole vielä saatavilla Suomessa. Suomessa saatavilla olevat lääkekannabisvalmisteet (esim. Sativex®) sisältävät sekoituksen sekä kannabidiolia että muita yhdisteitä, koska ne on tarkoitettu muihin lääkinnällisiin tarkoituksiin.

2. Mikä on kannabidiolin vaikutusmekanismi?

Kannabidiolin, kuten muidenkin epilepsialäkkeiden, vaikutus perustuu siihen, että ne muuttavat eri tavoin aivokudoksessa olevien hermosäikeiden ja hermopäätteiden toimintaa siten, että sähköisiä epileptisiä purkauksia ei pääse niin helposti syntymään tai niiden leviäminen laajemmalle estyy. Kannabidiolin tarkkaa antiepileptistä vaikutusmekanismia aivoissa ei toistaiseksi tunneta, mutta on todennäköistä, että sen vaikutukset välittyvät monien eri mekanismien kautta.

3. Millaisissa tilanteissa lääkekannabista käytetään epilepsiaa sairastavan henkilön hoidossa?

Kannabidiolista voisi teoriassa tulla käyttökelpoinen valmiste vaikean epilepsian hoidossa eli tilanteissa, joissa asianmukaisella lääkehoidolla ei ole saatu epileptisiä kohtauksia kuriin ja toistuvat epileptiset kohtaukset vaikuttavat merkittävästi potilaiden toimintakykyyn ja selviämiseen arkitoiminnoissa. Esimerkkinä tästä ovat vaikeat lapsuusiän epilepsiat kuten Lennox-Gastautin oireyhtymä ja Dravetin oireyhtymä.

USA:ssa on raportoitu yksittäisiä vaikeaa epilepsiaa sairastavia lapsipotilaita, jotka ovat saaneet merkittävää apua joko kannabiksesta tai kannabidiolista. Varsinainen tutkimusnäyttö kannabidiolin tehosta vaikean epilepsian hoidossa on kuitenkin vielä varsin vähäistä. Alustavat tutkimustulokset tukevat sitä kokemusta, että lääkekannabiksella olisi tehoa vaikeassa epilepsiassa, mutta toisaalta

osoittavat, että kyseessä ei ole mikään ihmelääke eikä se tehoa kaikilla potilailla. Tutkimuksissa, joissa on seurattu kannabidiolihoidon aloittaneita potilaita, noin puolella kohtaukset vähentyivät noin puoleen.

Lääkkeiden tehon luotettavin näyttö saadaan lumekontrolloidusta tutkimuksista, joissa lääkeainetta verrataan lumelääkkeeseen. Alustavat tulokset lumekontrolloiduista tutkimuksista vaikeaa epilepsiaa sairastavilla lapsipotilailla osoittavat, että kannabidioli on lumelääkettä tehokkaampi. Esimerkiksi Dravetin oireyhtymää sairastavilla lapsilla kohtaukset vähenivät n. 40% verrattuna lumelääkkeeseen, jonka käyttäjillä kohtaukset vähenivät 13%. Koska laajempi luotettava tutkimusnäyttö kannabiksen tehosta ja turvallisuudesta puuttuu, on se tällä hetkellä hoitovaihtoehto lähinnä yksittäisillä erittäin vaikeaa epilepsiaa sairastavilla potilailla, joilla kaikkia muita hoitovaihtoehtoja on kokeiltu.

4. *Mitä haittavaikutuksia lääkekannabiksella on?*

Epilepsiapotilailla tehdyissä tutkimuksissa puhtaan kannabidioli-valmisteen yleisimmät haittavaikutukset ovat olleet huono ruokahalu, väsymys, unihäiriöt ja ripuli. Joillakin henkilöillä epilepsia-kohtaukset ovat myös lisääntyneet. Pitkäaikaiskäytön vaikutuksista lapsilla ei tiedetä. Lääkekannabisvalmisteisiin, joissa on sekoitus eri yhdisteitä eri suhteissa, liittyy lisäksi muita haittavaikutuksia, myös psyykkisiä häiriötä ja sekavuutta.

5. *Voiko tästä lääkkeestä tulla riippuvaiseksi?*

Puhdas kannabidioli-valmiste ei aiheuta riippuvuutta samalla tavalla kuin muut kannabis-valmisteet, jotka sisältävät sekoituksen erilaisia kannabinoidiyhdisteitä.

6. *Miksi Suomessa lääkekannabiksen käyttö on vähäistä?*

Suomessa ei ole toistaiseksi saatavilla puhdasta kannabidiolivalmistetta, jonka sisältö on tunnettu ja teho osoitettu. Yksittäisille potilaille on kokeiltu Suomessa markkinoilla olevia lääkekannabistuotteita, jotka sisältävät sekä kannabidiolia että muita yhdisteitä, mutta niiden teho on jäänyt heikoksi.

7. *Mikä tilanne on muualla maailmassa?*

Joka puolella maailmaa on kiinnostusta kannabiksen käytöstä epilepsian hoidossa. Erityisesti USA:ssa kannabistuotteiden käyttö lasten vaikean epilepsian hoidossa sekä lääkäreiden määräämänä että perheiden itsensä aloittamana on levinnyt. Paitsi teollisesti tuotettua kannabidiolia, käyttävät jotkut perheet kasvista uutettuja tuotteita, joiden valmistuksessa on pyritty korkeaan kannabidiolipitoisuuteen. Tutkittuna näissä tuotteissa kannabidiolin pitoisuus kuitenkin vaihtelee suuresti. Asiaan liittyy paljon kiihkeää keskustelua ja paljon tunteita, mikä värittää keskustelua erityisesti sosiaalisessa mediassa.

8. *Onko tulevaisuudessa tulossa kehittyneempiä versioita lääkekannabiksesta?*

Toivottavasti saamme lähitulevaisuudessa käyttööme puhdasta kannabidiolia sisältävää teollisesti tuotettua valmistetta tai sitä vastaavaa tuotetta.

9. *Haittaavatko lääkärin ja/tai epilepsiaa sairastavien asenteet lääkekannabiksen käyttöä?*

Lääkärit suhtautuvat kannabidioli-valmisteisiin ja lääkekannabikseen kuten muihinkin uusiin lääkkeisiin, kiinnostuneena ja valmiina ottamaan sen käyttöön tarvittaessa, mutta toisaalta kriittisinä. Kuten muidenkin uusien lääkkeiden tai hoitomuotojen kohdalla haluamme varmistua siitä, että uudella käyttöönotettavalla lääkkeellä todella on tehoa, sen koostumus tunnetaan ja sen turvallisuudesta tiedetään riittävästi, ja tiedetään miten sitä pitää annostella ja kenelle. Luotettava

tutkimusnäyttö perustuu laajoihin kansainvälisiin tutkimuksiin ja selvityksiin, jotka ovat näyttöön perustuvan lääketieteen perusta kaikissa kehitettävissä hoitomuodoissa.

10. Onko lainsäädäntömme ajan tasalla lääkekannabiksen hoitokäytäntöön liittyen?

Tällä hetkellä puhtaan kannabidioli-lääkevalmisteen käyttöönottoa rajoittaa erityisesti sen saatavuus, sitä ei ole Suomessa toistaiseksi tarjolla. Tulevaisuudessa mikäli tällainen valmiste on käytettävissä, vaatii se Suomen viranomaisen hyväksynnän lääkekäyttöön ennen kuin se on Suomessa käytettävissä. Lääkekannabis-valmisteet ovat lääkärin määräämiä lääkkeitä. Lainsäädäntö mahdollistaa lääkkeellisten kannabistuotteiden tuonnin, mutta vaatii erityislupajärjestelyjä ja hyvin tarkat tiedot valmisteista, mikä hidastaa valmisteiden käyttöönottoa mutta toisaalta takaa myös niiden turvallisuutta.

Hampun kasvattaminen huumausainekäyttöön, samoin kuin kannabiksen hallussapito, maahantuonti, myynti, levitys ja käyttö ovat kiellettyä rikoslain 50. luvun 1. §:n mukaan (huumausainerikos).